

УДК 330.322(477)

ФАКТОРИ ТА ПОКАЗНИКИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Вікторія Іванівна ГУНЬКО

к. е. н., доцент кафедри економічної теорії Черкаського інституту банківської справи УБС НБУ (м. Київ)
E-mail: viktriad@ukr.net

Анотація. Проаналізовано фактори, які впливають на формування інвестиційної привабливості підприємств. Вказано основні підходи до оцінки інвестиційної привабливості підприємств.

Аннотация. Проанализированы факторы, влияющие на формирование инвестиционной привлекательности предприятий. Указано основные подходы к оценке инвестиционной привлекательности предприятий.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, підприємство, фактори інвестиційної привабливості, показники інвестиційної привабливості підприємств.

Ключевые слова: привлечение инвестиций, бизнеса, факторы инвестиционной привлекательности, показатели инвестиционной привлекательности.

Постановка проблеми. Досвід багатьох країн світу показує доцільність залучення інвестицій. Для України, як і для інших постсоціалістичних країн, існує низка перешкод на шляху здійснення цього процесу. До них можна зарахувати відсутність відповідного інвестиційного клімату в країні, що показує низький рівень інвестиційної привабливості; недосконалість ринкового механізму економіки; нестабільність політичної ситуації; недосконалість податкової системи; низький рівень ділової і професійної кваліфікації підприємців; недостатньо привабливі інвестиційні проекти і, водночас, брак зацікавлених партнерів; відсутність діючої системи страхування інвестицій; надмірна монополізація економіки; не конвертованість гривні тощо.

На сучасному етапі розвитку економіки проблематика зниження інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств, ділової активності на інвестиційному ринку України та дестабілізація національної економіки в період після фінансово-економічної кризи є достатньо актуальними й пріоритетними завданнями для вирішення проблем як на макро-, так і на мікрорівнях та при формуванні державної інвестиційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику інвестиційної привабливості та інвестиційного клімату відображено в працях вітчизняних і зарубіжних економістів – Й. Бехер, І. Бланк, В. Бочаров, Г. Вознюк, С. Донцов, Н. Корнева, З. Котляр, М. Недашківській, А. Пе-

ресада, В. Струніна, Л. Чорна та інших.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Збільшення обсягів залучення інвестицій є засобом забезпечення умов виходу підприємств з економічної кризи, сприяє процесу їх економічного зростання, стимулює впровадження новітніх технологій, зростання продуктивності праці та в цілому підвищення життєвого рівня населення. Аналіз останніх джерел засвідчує, що на розвиток економіки підприємств в Україні впливає низка факторів, серед яких політичні, економічні, соціальні, технологічні.

Політичні фактори, що визначають ділове середовище країни та можливості одержання ключових ресурсів для підприємств та їх ефективного функціонування, з одного боку, вказують на стабілізацію ситуації на підприємствах. Це створює сприятливе підґрунтя для структурних перетворень. Проте з іншого боку, заполітизованість влади, нестабільність політичних процесів й нормативно-правових засад економічної діяльності мають несприятливий вплив на ефективність запровадження стратегічних програм розвитку підприємств.

Економічні фактори є базисом для функціонування галузей народного господарства і створюють картину розподілу ресурсів на всіх рівнях економіки. Одним із найкритичніших із групи економічних факторів є несприятливість інвестиційного клімату, що ставить під загрозу реалізацію інвестиційної стратегії в цілому. Тому важливим

з боку Уряду є проведення низки заходів спрямованих на зростання інвестиційної привабливості підприємств України. Позитивна динаміка макропоказників, стабілізація курсу національної валюти, ефективна політика Уряду вказує на можливість позитивних зрушень у цьому питанні.

Соціальні фактори визначають основні передумови економічного розвитку підприємств в певному соціумі.

Низка технологічних факторів мають індикативний характер і вказують на основні причини негативних проявів функціонування підпри-

ємств в економіці країни. Так, в Україні існує необхідність масштабного оновлення основних фондів підприємств, яке має базуватися на принципах інноваційності. Для цього потрібно використовувати як світовий досвід, так і відновлювати національний механізм створення інноваційної техніки і технологій виробництва.

З'ясовано, що інвестиційний клімат включає низку факторів (інституціональні, економічні, соціальні), що характеризують інвестиційний процес на різних рівнях його реалізації (мікро-, мезо-, макрорівні) (табл. 1).

Таблиця 1

Фактори, що формують інвестиційну привабливість на різних рівнях економіки

Фактори	Рівень впливу		
	макрорівень	мезорівень	мікрорівень
Інституціональні	<ul style="list-style-type: none"> - внутрішня і зовнішня політична стабільність країни; - гарантія прав і свобод особи; - ступінь державного втручання в економіку країни; - торговельна політика країни; - рівень інтегрованості національного законодавства у світове правове поле; - стабільність господарського, фінансового та податкового права; - захист інтелектуальної власності у країні; - митна політика й участь і світових організаціях; - захист прав вітчизняних та іноземних інвесторів 	<ul style="list-style-type: none"> - внутрішня і зовнішня політична стабільність регіону; - гарантія прав і свобод особи; - ступінь державного втручання в економіку регіону (галузі); - підтримка малого та середнього бізнесу в регіоні (галузі); - торговельна політика регіону; - захист інтелектуальної власності у регіоні; - ступінь легкості отримання дозволів та підключення до комунікацій. 	<ul style="list-style-type: none"> - стабільність внутрішньої політики підприємства; - гарантія прав і свобод працівника; - ступінь державного втручання в економіку підприємства; - торговельна політика підприємства; - діяльність підприємства відповідно до чинного нормативно-правового законодавства; - розвиток комунікаційної мережі на підприємстві.
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> - загальна характеристика економіки й стабільність національної валюти; - темпи росту ВВП; - податки, тарифи, пільги; - можливість репатріації капіталів; - характеристика банківської системи та її послуг в економіці країни; - екологічна обстановка: вимоги стандартизації, квотування та штрафи в економіці країни; - валютні та фінансові ризики. 	<ul style="list-style-type: none"> - загальна характеристика економіки регіону (галузі); - темпи росту ВВП; - вивчення потреб та ресурсів регіону (галузі); - інформаційна кампанія в регіоні (галузі); - екологічна обстановка: вимоги стандартизації, квотування та штрафи в економіці регіону (галузі); - характеристики місцевих ринків. 	<ul style="list-style-type: none"> - загальна характеристика економіки підприємства; - темпи росту валової продукції підприємств; - норми середнього прибутку на підприємствах даного типу; - легкість та доступність кредитних ресурсів для підприємств; - фінансові ризики; - рівень інформаційного забезпечення та доступу до глобальних мереж; - вартість виробничих ресурсів.
Соціальні	<ul style="list-style-type: none"> - рівень соціального розвитку суспільства, соціальних умов та життя населення в країні; - толерантність суспільства відносно інших віросповідань і національностей у країні; - ступінь політичної активності населення в країні; - рівень криміногенності в країні; - рівень розвитку профспілкового руху в країні. 	<ul style="list-style-type: none"> - рівень соціального розвитку суспільства, соціальних умов та життя населення в регіоні; - ступінь політичної активності населення в регіоні; - рівень криміногенності в регіоні. - рівень розвитку профспілкового руху в регіоні. 	<ul style="list-style-type: none"> - рівень освіченості та кваліфікаційної підготовки робочої сили; - активність профспілок на підприємстві; - соціально-психологічний клімат на підприємстві; - стилі та форми управління на підприємстві.

Джерело: розроблено автором на основі узагальнення джерел [1, 2, 3].

Таким чином, узагальнюючи погляди науковців, вважаємо за доцільне вдосконалити класифікацію чинників, що впливають на формування та розвиток сприятливої інвестиційної привабливості підприємств України, систематизуючи їх за низкою ознак (табл. 2).

Методи оцінки інвестиційної привабливості підприємств можна визначити в межах п'яти основних підходів.

Перший підхід засновано на виявленні головного, основоположного чинника, який однозначно визначає інвестиційну привабливість підприємства. В якості такого фактора може бути динаміка виручки і прибутку, імідж об'єкта інвестування і т. д. Цей підхід відрізняється порівняльною простотою аналізу та розрахунків. У цьому сенсі він універсальний, і його можна використовувати для дослідження інвестиційної привабливості підприємств різного

рівня, типу та спрямованості діяльності.

Другий підхід ґрунтується на врахуванні комплексу чинників, які з погляду свого впливу на інвестиційну привабливість економічних систем вважаються приблизно рівноцінними. При цьому кожен фактор характеризується певним набором показників. Тут прийнято визначати характеристики економічного потенціалу; загальні умови господарювання; розвиненість ринкової інфраструктури; соціально-економічні, фінансові та інші. Перевагою цього підходу є багатостороння оцінка інвестиційної привабливості економічних систем [4]. Цей підхід дозволяє визначити ступінь інвестиційної привабливості багатьох економічних систем, зокрема з використанням статистично оцінюваних показників, що дає можливість обґрунтування достовірності отриманих результатів (табл. 3).

Таблиця 2

Класифікація чинників, що впливають на формування та розвиток сприятливої інвестиційної привабливості підприємств

Ознака класифікації	Характеристика ознаки
за змістом	політичні, економічні, соціальні, технологічні;
за рівнями впливу:	макрорівень, мезорівень, макрорівень;
за загальним характером впливу	інституціональні, економічні, соціальні;
за визначенням середовища	політико-правове середовище, економічне середовище, соціальне середовище;
за природою впливу	матеріальні, нематеріальні;
за терміном впливу	короткострокові, довгострокові.

Джерело: складено автором на основі узагальнення [1; 2; 3; 4]

Таблиця 3

Складові та узагальнюючі коефіцієнти інвестиційної привабливості підприємства

Складові	Узагальнюючі коефіцієнти	Область бажаних значень	Область ризику
1 Привабливість продукції для споживача	$K_{\text{пп}} = \text{попит на продукцію} / \text{пропозиція}$	≥ 1	< 1
2. Кадрова привабливість	$K_{\text{кп}} = (\text{число прийнят.} - \text{число звільн.}) / \text{середньооблікова чисельність}$	≥ 0	< 0
3. Інноваційна привабливість	$K_{\text{ип}} = \text{фонд накопичення} / \text{чистий прибуток}$	$> 0,7$	$< 0,7$
4. Територіальна привабливість	$K_{\text{тп}} = \text{витрати обігу} / \text{сукупні витрати}$	$< 0,5$	$\geq 0,5$
5. Фінансова привабливість	$K_{\text{фп}} = \text{прибуток} / \text{активи}$	$> 0,15$	$< 0,15$
6. Приватизаційна привабливість	$K_{\text{ппр}} = \text{дохід} / \text{курс цінних паперів}$	$\geq 0,5$	$< 0,5$
7. Екологічна привабливість	$K_{\text{еп}} = \text{штрафи за екол. поруш.} / \text{чистий прибуток}$	0	> 0
8. Соціальна привабливість	$K_{\text{сп}} = \text{середня зарплата} / \text{вартість раціональної споживчої корзини}$	≥ 1	< 1

Третій підхід пов'язаний з аналізом на першому етапі широкого спектру факторів, але на другому етапі інвестиційна привабливість підприємства розглядається як агрегований показник, який визначається двома характеристиками: інвестиційним потенціалом і інвестиційним ризиком [5]. Такий підхід, з одного боку, збільшує інформаційну базу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а, з іншого – робить більш доступною і зрозумілою для потенційного інвестора як кінцевого споживача інформації про інвестиційну привабливість підприємства [6].

Четвертий підхід пов'язаний з використанням методу експертних оцінок. Головна його перевага перед іншими методами полягає в тому, що експерт може користуватися не тільки інформацією, заснованою на статистичних тимчасових показниках, а й нерегулярною, разовою, але, водночас, дуже важливою інформацією, хоча, як правило, і суто якісного характеру.

П'ятий підхід базується на кваліметричних оцінках, що являють собою комбінацію методів факторного аналізу та експертних оцінок. Оцін-

ка інвестиційної привабливості є основним етапом роботи при ухваленні рішення про інвестування, виборі відповідного об'єкта тощо. Сам по собі процес розрахунку цього інтегрального значення є непростим, оскільки, з одного боку, необхідно враховувати як можна більше істотних факторів, з іншого – це призводить до труднощів з оперативністю використання методики, а також потреби у введенні вагових коефіцієнтів, що впливають на кінцевий результат. Для вирішення цієї проблеми при розрахунку інтегрального показника інвестиційної привабливості необхідно використовувати мінімальний набір показників одного рівня з максимальним охопленням значущих чинників [7].

Висновки. Вивчення та аналіз сукупності взаємодіючих факторів та показників оцінки інвестиційної привабливості дасть змогу здійснити аналіз стану інвестиційної привабливості підприємств в Україні, що дозволить максимізувати соціально-економічний ефект функціонування економіки України в цілому.

Список використаних джерел

1. Гребенюк Н. О. Інвестиційна привабливість : сутність та засоби покращення / Н. О. Гребенюк // Інвестиції : практика та досвід. — 2012. — № 12. — С. 12–17.
2. Івахненко І. Інвестиційна діяльність в Україні: сучасний стан та можливості її активізації / І. Івахненко // Інвестиції: практика та досвід. — 2010. — № 2. — С. 7–9.
3. Томарева В. В. Оцінка інвестиційного клімату України та її регіонів [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/portal>.
4. Игольников Г. Л. Оценка инвестиционной привлекательности и экономичности развития производства в системе методов обоснования и анализ реализации инвестиционных проектов / Г. Игольников, Е. Патрушева // Организатор производства. — 2001. — № 2. — С. 21–25.
5. Бутко М., Зеленський С., Акименко О. Сучасна проблематика оцінки інвестиційної привабливості регіону / М. Бутко, С. Зеленський, О. Акименко // Економіка України. — 2005. — № 11. — С. 30–37.
6. Богатин Ю. В., Швандар В. А. Инвестиционный анализ: учебное пособие для вузов. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. — 286 с.
7. Федорова Ю. В., Тхор О. С., Даниленко Г. В. Аналіз підходів до оцінки інвестиційної привабливості підприємств / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2010_11_2/Fedorova_JU.pdf.

FACTORS AND INDICATORS OF FORMING ENTERPRISES' INVESTMENT ATTRACTIVENESS

Viktoriia I. HUNKO

Candidate of Economics, Associate Professor of Economics Department of Cherkasy Institute of Banking of the University of Banking of the National Bank of Ukraine (Kyiv)

Summary. The factors having an influence on forming enterprises' investment attractiveness are analyzed. The main approaches to the assessment of enterprises' investment attractiveness are pointed out.

Key words: *investment attractiveness, enterprise, factors of investment attractiveness, the indicators of enterprises' investment attractiveness.*

Statement of the problem. The experience of many countries in the world shows the expediency of attracting investments. There are some obstacles for the implementation of the process for Ukraine as well as for other post-socialist countries. These obstacles include the lack of appropriate investment climate showing the low level of investment attractiveness in the country; the imperfection of economics market mechanism; the instability of political situation; inadequate tax system; the low level of business and professional qualification of enterprises; insufficiently attractive projects and the lack of stakeholders; unavailable system of investment insurance; excessive monopolization of economics; no convertibility of UAH; etc.

The purpose of the article. On the present stage of economics development the problem of decreasing national enterprises' investment attractiveness, business activity at investment bank of Ukraine and destabilization of national economics in the period after finance-economic crisis is rather urgent and priority task for solving problems both at macro- and micro-levels and while forming state investment policy.

Justification of scientific results. The increase of investments is a means of providing conditions for an enterprise to overcome the crisis, promoting their economic growth, stimulating the implementation of the latest technologies, increasing labour productivity and living standards of population in general. The analysis of the latest sources shows that a number of factors, such as political, economic, social and technological have an influence upon the development of enterprise economics in Ukraine.

Political factors determine business environment of a country and the opportunities to get key resources for enterprises and their efficient functioning. Economic factors are the basis for functioning economy branches and create the picture of resource distribution on all economics levels. Social factors determine the basic preconditions of enterprise economic development in a definite social environment. A set of technological factors have indicative character and point out the main reasons of negative effects of enterprises' functioning in the economy of a country.

The investment climate is found to involve a set of factors (institutional, economic, social) characterizing investment process at the different levels of its implementation (micro-, meso- and macro-levels).

Thus, generalizing scientists' opinions we consider it appropriate to improve the classification of factors that have an influence upon the formation and development of favourable investment attractiveness of Ukrainian enterprises; and to systematize them according to such features: content – institutional, economic, social; the level of influence – micro-level, meso-level, macro-level; the general character of influence – institutional, economic, social; the definition of environment – political-legal environment, economic environment, social environment; the nature of influence – material, non-material; the term of influence – short-term, long-term.

The assessment methods of enterprises' investment attractiveness may be considered in the terms of five basic approaches. The first approach is based on the identification of the main fundamental factor that determines the enterprise's investment attractiveness uniquely. The dynamics of revenue and profit, the image of investee may be considered as such a factor. The second approach is based on considering a set of factors that are approximately equal according to their influence upon the investment attractiveness of economic systems. The third approach is connected with the analysis of a wide range of factors on the first stage; however, on second stage the enterprise's investment attractiveness is considered as an aggregated indicator characterized by two features: investment potential and investment risk. The fifth approach is based on qualimetric estimates that are the combination of factor analysis and expert assessment methods.

Conclusions. Thus, the study and analysis of the aggregation of interacting factors and indicators of investment attractiveness assessment will enable to analyze the state of enterprises' investment attractiveness in Ukraine that will maximize the social-economic impact of economics functioning in Ukraine in general.